University of Groningen

De waarde(ring) van het niet-opeisbare prelefaat en de erfdelen van de kinderen bij de wettelijke verdeling

Brinkman, R.E.

Published in:
Tijdschrift Erfrecht

DOI:
[10.5553/TE/187416812020021005003](https://doi.org/10.5553/TE/187416812020021005003)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Brinkman, R. E. (2020). De waarde(ring) van het niet-opeisbare prelefaat en de erfdelen van de kinderen bij de wettelijke verdeling. *Tijdschrift Erfrecht*, 2020(5).
<https://doi.org/10.5553/TE/187416812020021005003>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Artikel

De waarde(ring) van het niet-opeisbare prelegaat en de erfdelen van de kinderen bij de wettelijke verdeling

Mr. dr. R.E. Brinkman*

1 Inleiding

In de testamentenpraktijk komt het geregeld voor dat een prelegaat gebruikt wordt om de ongelijke behandeling van de kinderen van de erflater tijdens leven¹ na het overlijden recht te trekken. De meeste ouders wensen hun kroost gelijk te behandelen, maar soms is dat bij leven niet direct mogelijk.² Stel dat het ene kind al wel de (vrijgestelde) ‘eigenwoningschenking’ ontvangt (art. 33 ten 50 onder c jo. art. 33a Successiewet 1956 (SW)) of bevoordeeld wordt bij een (geheel of deels van schenkbelasting vrijgestelde) bedrijfsopvolging (art. 35b e.v. SW), terwijl het andere kind niet bevoordeeld wordt (omdat hij bijvoorbeeld geen ‘eigen woning’ in de zin van de Wet inkomstenbelasting 2001 heeft of omdat hij geen bedrijfsopvolger is). Hoewel de ouders theoretisch gezien het andere kind direct een gelijk bedrag (eventueel vrij van schenkbelasting) zouden kunnen schenken, wordt in de praktijk regelmatig gewacht met het bevoordelen van het andere kind, bijvoorbeeld omdat verwacht wordt dat het andere kind in de toekomst ook een eigen

woning krijgt (en dan vrijgesteld geschonken kan worden), of omdat het andere kind – bijvoorbeeld bij het bereiken van een volwassen leeftijd – in de toekomst ook een (deel van het) bedrijf geschonken krijgt. De ouders kunnen in het testament de bevoordeling van het ene kind (bij leven) ‘corrigeren’ door een prelegaat ten behoeve van het andere kind (bij overlijden) op te nemen, zonder de verdere ‘verhouding’ tussen de erfgenamen wat de erfdelen betreft te verstoren.^{3,4} Mede vanwege de erfbelastingvrijstellingen en progressie in de tarieven (art. 24 en 32 SW) wordt een dergelijk prelegaat geregeld ‘gesplitst’ in twee delen: het eerste deel ontvangt het andere kind bij het eerste overlijden (meestal renteloos en niet opeisbaar), het tweede deel bij het overlijden van de langstlevende, zodat het andere kind na overlijden van de beide ouders een bedrag ontvangt gelijk aan hetgeen het ene kind bij leven heeft gehad. In dit artikel wordt onderzocht hoe renteloze en niet-opeisbare prelegaten aan een kind zowel civielrechtelijk als fiscaalrechtelijk gewaardeerd moeten worden als er ook een wettelijke verdeling van toepassing is, en hoe de omvang van de erfdelen van de kinderen beïnvloed wordt door dergelijke prelegaten.⁵

* Mr. dr. R.E. Brinkman is notaris te Hardenberg, docent aan de Rijksuniversiteit Groningen en raadsheer-plaatsvervanger bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

1. Het kan uiteraard ook om andere erfgenamen gaan. Is geen sprake van een langstlevende regeling (zie ook noot 3) of wordt het legaat alleen opgenomen voor de situatie dat de langstlevende overlijdt (of de beide ouders tegelijk overlijden), dan roept de correctie met het legaat niet de vragen op die in dit artikel centraal staan.
2. Uiteraard kan het prelegaat ook gebruikt worden om het ene kind bewust boven het andere kind te bevoordelen (los van giften bij leven).

3. In genoemde voorbeelden wordt bij het legaat aan het andere kind soms opgenomen dat het legaat ‘vrij van erfbelasting’ is, omdat het ene kind ook geen schenkbelasting heeft betaald.

4. Voor dergelijke gevallen kan in het testament worden opgenomen dat het legaat wordt verminderd indien en voor zover het andere kind tijdens leven (na het opstellen van het testament) alsnog een gift heeft gekregen.

5. De uitkomsten zijn ook toepasbaar als sprake is van een legaat aan een derde, als sprake is van een OBV (art. 4:1167 (oud) BW) met een legaat, of als sprake is van een ‘samenwoners-testament’ waarin de langstlevende enig erfgenaam is en de legaten van de kinderen worden berekend op basis van het zuiver saldo van de nalatenschap (ervan uit-

De stof wordt uitgelegd aan de hand van de volgende eenvoudige casus. A overlijdt en laat een vermogen na van € 100.000.⁶ A laat na een echtgenoot E (op het moment van overlijden van A 62 jaar), twee kinderen K1 en K2, en prelegateert aan K1 een bedrag van € 10.000, dat pas opeisbaar is als E overlijdt en dat gedurende de niet-opeisbaarheid renteloos is. Verder is steeds de wettelijke verdeling (art. 4:13 e.v. van het Burgerlijk Wetboek (BW)) van toepassing, waaruit voortvloeit dat de vorderingen van K1 en K2 in beginsel pas opeisbaar zijn als E overlijdt en gedurende de niet-opeisbaarheid in beginsel renteloos zijn.

Ik zal vanwege de niet-opeisbaarheid en de renteloosheid bij de civielrechtelijke waardering van het prelegaat van K1 (het vorderingsrecht) en de vorderingen van K1 en K2 (uit de wettelijke verdeling) steeds een waardedruk van 30% aannemen.⁷ Bij de fiscale waardering (voor de SW) van genoemde vorderingen komen we, zo zullen we zien, uit op een waardedruk van 60%.

De vraag die nu rijst, is: hoe groot zijn de verkrijgingen van de betrokkenen, zowel civiel als fiscaal? De onderliggende vraag is: mag voor de civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke waardering van de erfdelen van de kinderen bij de verplichting om het prelegaat te voldoen (de 'schuld') ook uitgegaan worden van een waardedruk, die immers ook bij de daarmee corresponderende vordering wordt toegepast?

Hierna zal ik eerst ingaan op de begrippen vordering en schuld en de civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke waardering daarvan (par. 2), waarna ik in paragraaf 3 het besprokene toepas bij de civielrechtelijke waardering van de erfdelen van de kinderen bij een wettelijke verdeling. Vervolgens zal in paragraaf 4 gekeken worden naar de fiscaalrechtelijke waardering van de verkrijgingen van de betrokkenen. Paragraaf 5 sluit af met een conclusie.

2 De waarderingen van vorderingen en schulden

In het privaatrecht bestaat een klassiek onderscheid tussen het *goederenrecht* en het *verbintenissenrecht*. Bij het goederenrecht (met name Boek 3 en 5 en in zekere zin en tot op zekere hoogte ook Boek 4 BW) gaat het steeds om 'goederen' en de 'goederenrechtelijke verhouding' tot het betreffende goed. Economisch uitgedrukt gaat het daar steeds om 'bezittingen' of 'activa' en de verhouding daartoe.⁸ Er springt één goed uit, dat zich in een

'dubbele sfeer' bevindt: het vorderingsrecht. Bij een vorderingsrecht (of korter: een vordering) is sprake van een goed (een bezitting, *activum*), waarmee we ons in het goederenrecht bevinden. Maar de rechthebbende van de vordering is ook *schuldeiser*, waartegenover een *schuldenaar* staat, waarmee de vordering ook midden in het verbintenissenrecht geplaatst wordt. Het verbintenissenrecht gaat over verbintenissen van een schuldeiser jegens een schuldenaar, dus over rechten en plichten van *persoon tot persoon* en niet van *persoon tot goed*. De schuldeiser heeft een persoonlijke aanspraak jegens de schuldenaar (verbintenissenrecht), welke persoonlijke aanspraak tegelijk in goederenrechtelijke zin als vordering (goed) wordt gekwalificeerd, welke vordering bijvoorbeeld object kan zijn van een verkoop (*cessie*).

Maar hoe zit dat aan de kant van de schuldenaar? Heeft de medaille van de schuld van de schuldenaar ook twee kanten: een verbintenisrechtelijke en een goederenrechtelijke? De verbintenisrechtelijke kant is 'kraakhelder': daarover gaat een groot deel van Boek 6 BW. De goederenrechtelijke kant is op het eerste gezicht niet aanwezig: een *schuld* is immers geen *goed*. Ook de voorschriften omtrent de overdracht of overgang van goederen (art. 3:83 e.v. BW) zijn niet op schulden van toepassing; een schuld kan wel 'overgaan', maar slechts op een verbintenisrechtelijke manier (art. 6:155 e.v. BW) of onder algemene titel. 'Beschikken' over een schuld, als ware het een goed, past niet in ons systeem. Toch heeft de schuld wel goederenrechtelijke tinten, namelijk als we deze plaatsen in het kader van het 'verhaal' door de schuldeiser. Een schuld behoort immers tot iemands vermogen. Dat vermogen bestaat uit goederen en schulden. Artikel 3:276 BW brengt een koppeling aan tussen de goederen en schulden door te bepalen dat (tenzij de wet of een overeenkomst anders bepaalt) een schuldeiser zijn vordering op alle *goederen* van zijn schuldenaar kan verhalen. In die zin drukt de schuld dus zowel op de persoon van de schuldenaar als op diens vermogen.

Uitgaande van het bovenstaande rijst de vraag hoe een vordering en de daarmee corresponderende schuld gewaardeerd moeten worden. Wat de vordering betreft is er al veel geschreven over de waarde.⁹ Op de waardering van goederen, en in dit specifieke geval op de waardering van een vordering, ga ik dan ook niet verder in. Een renteloze, niet-opeisbare vordering heeft veelal een lagere waarde dan het 'nominale bedrag' dat (na opeisbaarheid) gevorderd kan worden (in ons voorbeeld is een waardedruk aangenomen van 30%).¹⁰ In onze casus heeft de vordering die K1 uit het prelegaat verkrijgt, en hebben de vorderingen die K1 en K2 uit de wettelijke verdeling verkrijgen, een lagere waarde dan het nominale bedrag van de vorderingen. De vorderingen behoren

gaande dat in dat saldo wel het prelegaat, maar niet de (andere) legaten aan de kinderen worden meegenomen).

6. Geabstraheerd van andere schulden dan die uit legaten.

7. Deze zou actuair berekend kunnen worden. Ook kan de formule toegepast worden die F.A.M. Schoenmaker, Aandachtspunten bij vroegde aflossing van een niet-opeisbare erfrechtelijke geldvordering, KWEP 2017/28, heeft beschreven.

8. Op het feit dat in het economische verkeer 'bestaande' activa – zoals 'rechten op' domeinnamen, goodwill – in het goederenrecht moeilijk te duiden zijn, wordt hier niet verder ingegaan.

9. Zie bijvoorbeeld W. Burgerhart, Waarde en erfrecht (Publicaties vanwege het Centrum voor Notarieel Recht, deel 7). Deventer: Kluwer 2008/4.1 e.v.

10. Hoewel dat in deze tijden van negatieve rentes ook zeker anders kan zijn.

tot het vermogen van K1 en K2. Zouden we het vermogen van K1 of K2 of een willekeurige derde (rechts)persoon willen waarderen, dan kijken we aan de actiefzijde van het vermogen naar onder meer de vorderingen die – rekening houdend met de bepalingen die op de vordering van toepassing zijn en de financiële positie van de schuldenaar – lager of hoger dan of gelijk aan het nominale bedrag van de vordering gewaardeerd kunnen worden (in ons voorbeeld wordt rekening gehouden met een waardedruk van 30%). Dit vinden we ook terug in het jaarrekeningenrecht, waarin bij het weergeven van het vermogen van een rechtspersoon bij de waardering van vorderingen rekening gehouden wordt met – bijvoorbeeld – de rente, de oninbaarheid van de vordering en de gestelde zekerheden.¹¹ En met de schuld? Kan men spreken van de ‘contante waarde’ van schulden? Hoewel dat in fiscale zin zeker het geval is,¹² rijst de vraag of dat in civielrechtelijke zin ook het geval is als de schuld als bestanddeel van het vermogen van een (rechts)persoon wordt gezien. Daarvoor is het van belang dat een (rechts)persoon ook een renteloze en (nog) niet-opeisbare schuld uiteindelijk moet (en meestal al voor de opeisbaarheid ook boetevrij mag) voldoen naar het nominale bedrag (tenzij uit wet, gewoonte of rechtshandeling anders voortvloeit),¹³ bij gebreke waarvan zo nodig verhaal voor het nominale bedrag op alle goederen van de schuldenaar kan worden genomen.¹⁴ Dat betekent mijns inziens dat bij de waardering van een vermogen op de waarde van de goederen de schulden van de betreffende (rechts)persoon in beginsel naar hun nominale bedrag in mindering gebracht moeten worden.¹⁵ Dit is met name van belang als de waarde van dat vermogen voor derden van belang is (bijvoorbeeld

om een beeld te krijgen van de financiële gezondheid van die (rechts)persoon en van de verhaalspositie van derden met betrekking tot het vermogen); in ons voorbeeld is die waarde voor K1 en K2 van belang in verband met de berekening van hun onderbedelingsvordering. Waar activa geregeld van eigenaar/recht-hebbende wisselen in het rechtsverkeer, is dat met schulden niet vaak zo. Er wordt in het rechtsverkeer – voor zover mij bekend – niet of nauwelijks gehandeld in schulden.¹⁶ Men verwarre dat niet met de handel in vorderingen. Schulden worden met andere woorden veelal als een ‘interne’ aangelegenheid beschouwd: alleen (het vermogen van) die ene schuldenaar betreffend. Het is niet vreemd om uit te gaan van de basis dat het nominale bedrag, dat (ooit) voldaan moet worden, de (economische en juridische) vermogenspositie van die (rechts)persoon bepaalt.

3 Civielrechtelijke waardering erfdeel kinderen

Op grond van artikel 4:13 lid 3 BW verkrijgen K1 en K2 ieder van rechtsweg een geldvordering ten laste van E, overeenkomend met de *waarde* van hun erfdeel. In artikel 4:6 BW is bepaald dat de waarde van de goederen wordt vastgesteld op het tijdstip onmiddellijk na het overlijden van de erflater. Er wordt niets over de schulden gezegd. Mijns inziens dient – zie paragraaf 2 – aangenomen te worden dat de schuld uit het (niet-opeisbare en renteloze) prelegraat aan K1 in aanmerking genomen moet worden voor het nominale bedrag.¹⁷ Dat zou betekenen dat het saldo van de nalatenschap € 100.000 – € 10.000 = € 90.000 bedraagt. De vordering van K1 en K2 bedraagt dan een derde deel van € 90.000, ofwel € 30.000.

E heeft op grond van de wettelijke verdeling alle goederen van de nalatenschap verkregen en is verplicht de

127

11. Zie bijvoorbeeld H. Beckman e.a. (red.), *Compendium voor de jaarrekening*, Deventer: Kluwer, par. 4.3.4 en 4.3.6.
12. Zie bijvoorbeeld het thema ‘Fiscale waardering van vorderingen en schulden’ in Navigator, van de hand van C. Bruijsten, 3 augustus 2020, dat met name betrekking heeft op de inkomstenbelasting. In de SW wordt de waarde van de verkrijging van een niet-opeisbare en renteloze of laagrentende vordering (uit legaat of de wettelijke verdeling) volgens het befaamde arrest HR 11 juli 1989, ECLI:NL:HR:1989:ZC4084, BNB 1989/260 verminderd met het zogenaamde ‘fictieve vruchtgebruik’ (zie art. 18 en 21 lid 14 SW en art. 5 e.v. Uitvoeringsbesluit SW; hierna: *Uitv.besl. SW*), dat afhankelijk is van de samengestelde rente en de leeftijd van de schuldenaar (in feite een actiefpost van het nominale bedrag van de vordering en een passiefpost van de waarde van het fictieve vruchtgebruik). De daarmee corresponderende schuld wordt voor een gelijke waarde in aanmerking genomen bij de fiscale verkrijgingen (in feite een passiefpost van het nominale bedrag van de schuld en een actiefpost van de waarde van het fictieve vruchtgebruik). Dat is ook niet vreemd, als men bedenkt dat de fiscus de ‘hele nalatenschap’ in de heffing wil betrekken. Tegenover een ‘afgewaardeerde’ vordering (bij het kind) zal de daarmee corresponderende schuld die op de langstlevende rust ook naar de ‘afgewaardeerde’ waarde in aftrek komen. (Rust de met een vordering corresponderende schuld niet op een verkrijger in de nalatenschap maar op een derde, dan is de waardering van die schuld niet van belang voor de bepaling van de omvang van de nalatenschap.) Hierna zullen we zien of de fiscale waardering van het legaat doorwerkt naar de civiele en fiscale waardering van de erfdelen van de kinderen.
13. Dit beginsel wordt aangeduid als het *nominaliteitsbeginsel*, zie art. 6:111 BW.
14. Art. 3:276 BW.
15. Zie voor het rechtspersonenrecht bijvoorbeeld Raad voor de Jaarverslaggeving, *RJ* 2019/254.2 en Beckman, *Compendium voor de jaarrekening*, par. 4.6.7 en 4.6.8, welke laatste ook de nodige uitzonderingen

- op die regel geeft, die echter in ons voorbeeld van het renteloze, niet-opeisbare legaat of erfdeel niet spelen.
16. Ondenkbaar is het evenwel niet. Stel dat A zijn renteloze schuld van € 10.000 (waarvan de daarmee corresponderende vordering pas opeisbaar is bij het overlijden van A) ‘verkoopt’ aan B voor € 9000. De transactie bestaat er dan uit dat B de schuld van € 10.000 overneemt van A tegen betaling door A aan B van € 9000. B krijgt dan nu een bedrag (€ 9000), waartegenover hij in de toekomst aan de schuldeiser € 10.000 dient te voldoen. Zou de schuldeiser niet meewerken en B uiteindelijk geen verhaal bieden, dan snijdt A zich dubbel in de vingers, omdat hij dan alsnog aan de schuldeiser moet betalen. Dat zal A niet willen. De schuldeiser daarentegen zal in het algemeen waarschijnlijk niet zomaar willen meewerken aan schuldovername (tenzij bijvoorbeeld extra zekerheden worden verleend).
17. Vgl. Asser/Perrick 4 2017/315, die, zonder verdere argumentatie, bij het vaststellen van de legitimaire massa uitgaat van aftrek van het nominale bedrag van de in aanmerking te nemen schulden. Onduidelijk is of Perrick dit ook vindt bij de wettelijke verdeling, omdat hij in Asser/Perrick 4 2017/84 van mening is dat ook ‘de waarde van de schulden met uitzondering van die bedoeld in art. 4:7 lid 1 onder b, c en d BW per dat tijdstip [zal] dienen te worden vastgesteld’. Ik veronderstel dat hij daarmee van mening is dat het hier wel degelijk om de ‘contante waarde’ van de schuld kan gaan.

schulden van de nalatenschap voor zijn rekening te nemen (art. 4:13 lid 2 BW).¹⁸ Dat betekent dat E de nagelaten € 100.000 verkrijgt onder de verplichting om voor zijn rekening te nemen:

- a. het prelegaat van € 10.000; en
- b. de schulden aan K1 en K2 van ieder € 30.000, ofwel samen € 60.000,

zodat het door E verkregen vermogen te waarden valt op € 30.000.

Dat de vordering van K1 uit het prelegaat voor K1 in zijn vermogen een lagere contante waarde vertegenwoordigt (gesteld op 30% waardedruk), doet dus niet af aan de 'nominale' aftrek van de schuld in de nalatenschap die E verkrijgt.

Ook de vorderingen van K1 en K2 uit de wettelijke verdeling hebben een lagere contante waarde dan het nominale bedrag van hun vordering (waarbij uitgegaan wordt van 30% waardedruk). Die lagere contante waarde speelt mijns inziens echter geen rol bij de berekening van het nominale bedrag van de onderbedelingsvordering. De tekst van artikel 4:13 BW is daarover echter niet helder: ieder van de kinderen verkrijgt als erfgenaam van rechtswege een geldvordering ten laste van de echtgenoot, overeenkomend met *de waarde van zijn erfdeel*, aldus artikel 4:13 lid 3 BW.¹⁹ Vervolgens worden (onder meer) in lid 3 en 4 van dat artikel de opeisbaarheid en verhoging (rente) geregeld. Daaruit moet afgeleid worden dat het *nominale bedrag* van de vordering overeenkomt met de waarde van de nalatenschap vermenigvuldigd met het breukdeel van zijn erfdeel (in ons voorbeeld $€ 90.000 \times 1/3 = € 30.000$).²⁰ Het ware mooier geweest als de wetgever dat beter had uitgewerkt in artikel 4:13 BW, bijvoorbeeld door, gelijkend op de legitiemeregeling, te bepalen: 'De vordering van een kind bedraagt de waarde van de nalatenschap vermenigvuldigd met het breukdeel van zijn erfdeel.' Vervolgens zou de wetgever, net als bij de legitiemeregeling (art. 4:65 BW; de zogenaamde 'legitieme massa'), kunnen beschrijven waaruit de 'waarde van de nalatenschap' bestaat.

18. Wordt een prelegaat niet aan de kinderen, maar aan de langstlevende vermaakt (hetgeen veelvuldig voorkomt bij estateplanningstestamenten, zie daarover bijvoorbeeld uitgebreid G.G.B. Boelens, Het legaat, de wisselwerking tussen civiel en fiscaal recht (AN nr. 161), Deventer: Wolters Kluwer 2015/II.7.3), dan zal het prelegaat veelal direct opeisbaar zijn. De vraag omtrent de waardering van het legaat speelt dan überhaupt niet. Wel zou men zich in die situatie de vraag kunnen stellen of een direct opeisbaar legaat voor zijn 'nominale waarde' verrekend kan worden met de veelal niet-opeisbare en renteloze (of laagrentende) vorderingen van de kinderen die uit hun erfdeel voortvloeien. Dat is echter niet wat er gebeurt; er wordt namelijk niets 'verrekend'. Voor de berekening van de waarde van het erfdeel van de kinderen dient het legaat voor zijn nominale waarde meegenomen te worden ter bepaling van het saldo van de nalatenschap, waardoor het erfdeel/de vordering van de kinderen ook dienovereenkomstig lager vastgesteld wordt.

19. Vgl. de discussie die speelt bij een legaat 'ter grootte van de legitieme portie'. Nauwkeurig beschreven moet worden wat precies wordt bedoeld. J.M. van Anken & R.E. Brinkman, Het uitgestelde legaat 'ter grootte van de legitieme portie', JBN 2019/4, nr. 17.

20. En dus niet, uitgaande van een waardedruk van bijvoorbeeld 30%, tot een nominaal bedrag van € 42.857, waarvan de contante waarde € 30.000 bedraagt ($€ 42.857 - (€ 42.857 \times 30\%)$).

Zou A of zouden E en K1/K2 ten aanzien van de rente over de vordering van K1 en K2 iets anders hebben bepaald (bijvoorbeeld 6% samengestelde rente), dan zou de contante waarde van de vorderingen kunnen wijzigen, maar heeft dat geen invloed op het nominale bedrag van de vordering zelf.

4 Fiscaalrechtelijke waardering erfdeel kinderen

Het prelegaat aan K1 van € 10.000 dient gewaardeerd te worden aan de hand van het percentage en de tabel als bedoeld in artikel 10 en 5 Uitv.besl. SW,²¹ en wel op € 4000 (zijnde de nominale waarde van € 10.000 minus het fictieve vruchtgebruik dat een waarde heeft van € 6000 ($€ 10.000 \times \text{leeftijdsfactor } 10 \times 6\%$)). De vraag is nu aan wie het fictieve vruchtgebruik toekomt. Omdat het prelegaat op grond van de wettelijke verdeling voor rekening van E komt (art. 4:13 en 4:14 BW), dient dit mijns inziens aan E te worden toegerekend.

Vervolgens wordt voor de fiscaalrechtelijke omvang van de erfdelen van K1 en K2 mijns inziens aangesloten bij de civielrechtelijke berekening: K1 en K2 krijgen ieder een vordering van € 30.000 uit de wettelijke verdeling. Deze worden met het fictieve vruchtgebruik ten behoeve van E afgewaardeerd. De erfdelen van K1 en K2 kunnen dan gewaardeerd worden op € 12.000 ($€ 30.000$ minus het fictieve vruchtgebruik met een waarde van € 18.000 ($€ 30.000 \times \text{leeftijdsfactor } 10 \times 6\%$)).

De verkrijgingen van E, K1 en K2 zijn successierechtelijk in totaal waard € 100.000, onderverdeeld als volgt:

- E verkrijgt een erfdeel van € 30.000 en een fictief vruchtgebruik van $2 \times € 18.000$ (over de erfdelen van K1 en K2) en van € 6000 (over het prelegaat aan K1), ofwel samen € 72.000.
- K1 verkrijgt een erfdeel van € 30.000 en een prelegaat van € 10.000, verminderd met een fictief vruchtgebruik van € 18.000 (over het erfdeel) en van € 6000 (over het prelegaat), dus € 16.000.
- K2 verkrijgt een erfdeel van € 30.000, verminderd met een fictief vruchtgebruik van € 18.000, ofwel € 12.000.

5 Conclusie

Prelegaten aan de kinderen zijn prima te combineren met verkrijgingen op grond van de wettelijke verdeling, ook als sprake is van *niet-opeisbare, renteloze* prelegaten. Bij een combinatie van een wettelijke verdeling met een prelegaat aan een kind komt de schuld uit het prelegaat op de langstlevende te rusten en voor diens rekening. Ook als het prelegaat niet-opeisbaar en renteloos is,

21. Zie F. Sonneveldt, Wegwijs in de Successiewet, Den Haag: Sdu Uitgevers 2019, hoofdstuk 6, par. 9 (onder Ad b en c, over de niet-opeisbare vorderingen).

dient het *nominale bedrag* van de schuld uit het prelegaat in aanmerking genomen te worden bij de bepaling van het saldo van de nalatenschap en daarmee van de waarde van het erfdeel (de vordering) van de kinderen. Hoewel in eerste instantie, mede gelet op de *fiscale waardering* van niet-opeisbare en renteloze legaten, gedacht zou kunnen worden dat de legaten *civielrechtelijk* ook op hun ‘contante waarde’ gewaardeerd moeten worden, is dat bij nadere beschouwing mijns inziens niet zo. Een (rechts)persoon moet een renteloze en (nog) niet-opeisbare schuld immers uiteindelijk – en mag deze meestal al voor de opeisbaarheid ook boetevrij – in beginsel voldoen naar het nominale bedrag. Wordt aan deze verplichting niet voldaan, dan kan de schuldeiser verhaal nemen voor het nominale bedrag op alle goederen van de schuldenaar.

Verder is uit het systeem van de wet af te leiden dat de niet-opeisbaarheid van de vordering van de kinderen uit de wettelijke verdeling en de ter zake geldende rente geen invloed hebben op de vordering van de kinderen als zodanig. De ‘waarde van het erfdeel’ wordt dus berekend op basis van het saldo van de waarde van de goederen en de schulden van de nalatenschap en is niet afhankelijk van de bepalingen ter zake van die vordering.

Fiscaal wordt aangesloten bij de positie van de ‘eindverkrijgers’, waarmee gezegd wil zijn dat het fictieve vruchtgebruik van alle vorderingen (uit het prelegaat en de wettelijke verdeling) geheel aan de langstlevende toekomt en dat de vorderingen uit de wettelijke verdeling berekend worden in het saldo van de nalatenschap (dus na aftrek van het nominale bedrag van het prelegaat). Op die manier wordt de ‘hele nalatenschap’ (voor de volle 100%) in de heffing van erfbelasting betrokken.